

PÄŤ ROKOV LISABONSKEJ STRATÉGIE

FIVE YEARS OF THE LISBON STRATEGY

Jana ŠUJANOVÁ, Dagmar MOLNÁROVÁ

Autori: Ing. Jana Šujanová, CSc., Ing. Dagmar Molnárová

Pracovisko: Katedra priemyselného inžinierstva a manažmentu, Materiálovotechnologická fakulta STU

Adresa: Paulínska 16, 917 24 Trnava

Tel.: 00421 33 5511240

E-mail: jana.sujanova@stuba.sk molnarov@mf.stuba.sk

Abstract

Lisabonská stratégia je veľmi frekventovaným termínom, ktorý sa používa hlavne v súvislosti s ekonomickým rastom krajín EU a znižovaním ekonomických rozdielov s USA a Japonskom. Aj keď sa o Lisabonskej stratégii veľmi často hovorí, ani pomerne veľká časť odbornej verejnosti nevie presne čo je jej obsahom a ešte menej o konkrétnych opatreniach v SR, ktoré by mali viesť k jej implementácii. V tomto článku sa pokúsime načrtnúť aké sú hlavné ciele Lisabonskej stratégie, ako sú hodnotené jej výsledky päť rokov po ratifikácii v EU-25 a na Slovensku.

The Lisbon strategy is a very frequented term mainly used in the relation with the economic growth of the EU countries and with the decrease of the economic gap with the USA and Japan. Nevertheless we very often talk about the Lisbon strategy not all the experts are aware about the content as well as about the implementation steps in the Slovak Republic. In this article we would like to describe the main goals of the Lisbon strategy and their evaluation five years after the ratification in EU-25 and Slovak Republic.

Key words

Lisabonská stratégia, veda a výskum, ekonomika znalostná

Lisbon strategy, research and development, knowledge economy

Lisabonská stratégia ekonomických a štrukturálnych reforiem

Päť rokov existencie Lisabonskej stratégie je dostatočným dôvodom pre dôkladné bilancovanie toho čo sa dosiahlo a ešte viac toho čo sa nedosiahlo.

Cieľ Lisabonskej stratégie, aby sa v priebehu 10 rokov stala Európska únia: „ najkonkurencieschopnejšou a najdynamickejšou ekonomikou vo svete, založenou na

znalostiach, schopnou trvalo udržateľného rozvoja, s väčším množstvom lepších pracovných miest a s vyššou sociálnou kohéziou,“ [1] môžeme pokojne označiť za veľmi ambiciózne.

Obdobný cieľ prezentuje aj Slovenská vláda vo svojom uznesení číslo 140 zo 16. februára 2005 [2] kde schválila stratégiu konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010 (Národnú lisabonskú stratégiu). V úvode tejto stratégie sa hovorí: „Slovensko sa musí stať doma aj v zahraničí synonymom pre krajinu s mimoriadne vzdelanými a tvorivými ľuďmi, prekvitajúcou vedou a technikou, odkiaľ neustále prichádzajú inovatívne výrobky a služby vynikajúcej kvality.“ Ďalej sa v stratégii uvádza: „Aj keď stratégia má predovšetkým ekonomické zameranie, naozaj úspešnou bude iba ak zároveň prispeje k zvyšovaniu kultúrnej úrovne Slovenska. Inak povedané, Slovensko sa musí stať nielen znalostnou ekonomikou, ale aj znalostnou spoločnosťou.“

Aké sú teda konkrétne kroky Lisabonskej stratégie, ktoré by mali viesť k dosiahnutiu týchto cieľov? Môžeme povedať, že Lisabonská stratégia sa zameriava hlavne na päť základných oblastí:

- inovácie,
- liberalizácia,
- podniky,
- zamestnanosť a sociálna inklúzia,
- trvalo udržateľný rozvoj a životné prostredie.

Oblasť inovácií má za cieľ od základov zmeniť priemysel EU z tradičného tzv. low-tech na hi-tech. Táto zmena si však vyžaduje vstup vysoko kvalifikovaných pracovníkov na trh práce a taktiež nemalé investície do vedy a výskumu.

Liberalizácia sa týka vytvorenia voľného trhu a to hlavne v kľúčových oblastiach ako sú telekomunikácie, energetika a finančné služby.

Pre potreby dynamického trhu je nevyhnutné urobiť zmeny v štruktúre podnikov so zameraním sa na malé a stredné podniky, ako budúce zdroje inovácií a rozvoja a následného znižovania nezamestnanosti.

Zamestnanosť a sociálna inklúzia si kladú za úlohu nielen pripravovať ľudí na stále dynamickejšie sa meniaci trh práce, ale aj riešiť problémy, ktoré EU v najbližšom období vyplynú v súvislosti so zmenami vo vekovej štruktúre obyvateľstva. Nie je žiadnym tajomstvom, že EU musí vo veľmi krátkom čase vyriešiť problém úbytku obyvateľstva v aktívnom pracovnom veku, pričom tento úbytok bude v určitých krajinách EU dramatický.

Zmeny, ktoré by malo priniesť úspešné realizovanie cieľov Lisabonskej stratégie je potrebné pretransformovať do trvalo udržateľného rozvoja ekonomiky s ohľadom na možné negatívne dopady na životné prostredie.

Už len z tohto stručného opisu cieľov Lisabonskej stratégie je zrejmé, že ich dosiahnutie nie je možné bez výrazných zmien v ekonomických stratégiách všetkých členských štátov EU, nakoľko nesplnenie cieľov v jednej krajine sa negatívne odrazí vo všetkých krajinách.

Päť rokov Lisabonskej stratégie

V publikácii CER (Centre for European Reform) vydanéj v marci tohto roku sa doterajšie naplnenie cieľov Lisabonskej stratégie hodnotí známku C v stupnici od A do E. Krajinou, kde sa najviac darí presadzovať reformy je Švédsko a krajinou, ktorá najviac zaostáva v reformách je Taliansko. Slovenská republika sa v celkovom hodnotení 27 krajín (vrátane

Rumunská a Bulharska) nachádza na 22. mieste s celkovým počtom splnených indikátorov 2 zo 14. [3]

V skupine tzv. "vinníkov" sa Slovenská republika ocitla dvakrát a to za reformy v oblasti vedy a výskumu spolu s Gréckom a Poľskom a za reformy v oblasti telekomunikačných služieb spolu s Nemeckom a Talianskom. Je nutné poznamenať, že odvtedy prebehli zmeny v liberalizácii telekomunikačného trhu, ktorých výsledkom by malo byť zvýšenie konkurencie a následné predpokladané zníženie poplatkov za tieto služby.

Naopak v kategórii "hrdinov" sa Slovenská republika ocitla len raz a to hlavne za reformy v ekonomickej oblasti.

V celkovom hodnotení výsledkov reforiem Lisabonskej stratégie dosiahla EU-25 najhoršie výsledky vo vede a výskume. Ako veľmi nerealistickým pre mnohé krajiny EU-25 sa javí cieľ financovania vedy a výskumu a to až do výšky 3% z hrubého domáceho produktu do roku 2010. Veda a výskum sú pritom považované za kritické faktory ovplyvňujúce budúci ekonomický rozvoj EU. Ako bolo tiež uvedené v správe komisie vedenej Wiliamom Kokom „investície do vedy a výskumu generujú až 40% nárast produktivity práce.“[4]

V porovnaní s výškou investícií do vedy a výskumu v USA v roku 2002 dosiahlo 2.64% HDP a v Japonsku až 3,12%, v EU-25 to bolo 1,93%. Štatisticky sa síce dlhodobo znižuje rozdiel vo výške investícií medzi EU-25 a USA, čo je však nutné pripísať viac na vrub znižovania investícií v USA ako rastu investícií v EU-25.[3]

Ako príklad v podporovaní vedy a výskumu by mohli slúžiť severné krajiny, kde v Švédsku výška investícií do vedy a výskumu už v roku 2001 predstavovala 4.27% HDP.

EU predpokladá, že východiskom by mohol byť zvýšený podiel investícií zo súkromného sektoru, pričom tento podiel by sa mal až zdvojnásobiť, aby bolo možné v roku 2010 dosiahnuť stanovenú hranicu 3%. Tento percentuálny podiel sa nedarí dosiahnuť ani v krajinách s vyspelou ekonomikou, nehovoriac o nových členských krajinách EU-25.

Jedným z riešení ako zvýšiť investície do vedy a výskumu je aj vytvorenie vhodného daňového prostredia podporujúceho investovanie firiem do tejto oblasti. [5]

Výška investícií do vedy a výskumu na Slovensku a Poľsku nedosahovala ani jedno percento, pričom od roku 1999 nielenže nedošlo k výraznejšiemu nárastu, ale naopak investície do vedy a výskumu poklesli a v roku 2003 predstavovali v Slovenskej republike len 0,58%. [3]

Okrem toho na Slovensku neustále klesá počet zamestnancov vo vede a výskume a v období rokov 2000-2003 celkove poklesol o 1328 zamestnancov, pričom v technických vedách to bolo až o 2060 zamestnancov na rozdiel od spoločenských a humanitných vied, kde počet zamestnancov stúpol. Pokles bol zaznamenaný aj v perspektívnej oblasti farmaceutického priemyslu.

Počet absolventov technických škôl však v tom istom období stúpol o 1710. Otázkou je, kde sa tento potenciál stratil. [6]

Čo sa týka rozloženia investícií do vedy a výskumu v EU, dve tretiny týchto investícií paradoxne smerujú do oblastí, kde sa na Slovensku znižuje počet zamestnancov vo vede a výskume a to konkrétne do automobilového priemyslu, IT, elektroniky a elektronických zariadení, farmaceutického priemyslu a biotechnológií.

Ako druhú kritickú oblasť uvádza hodnotenie CER oblasť životného prostredia, konkrétne klimatických zmien. V tejto súvislosti sa poukazuje na potrebu znižovania energetickej náročnosti výrobných technológií, využívanie netradičných obnoviteľných zdrojov energie,

rozvoj železníc na úkor automobilovej a leteckej dopravy ako aj dôsledné uplatňovanie Kiotského protokolu. Je zrejmé, že všetky tieto zmeny úzko súvisia s inováciami už existujúcich technológií a vývojom nových, progresívnych technológií, spĺňajúcich náročné ekologické kritériá.

Najlepšie hodnotenie v správe CER, známku B, dosiahli krajiny EU-25 v oblasti informačnej spoločnosti. Napriek progresu v tejto oblasti EU-25 stále zaostáva čo do výšky investícií do IT za svojimi najväčšími konkurentmi – USA a Japonskom. Kým v období rokov 2001-2004 výška investícií v EU-25 predstavovala 2,95% HDP, v USA to bolo 5,05% a v Japonsku 3,5%. Opäť to bolo Švédsko, ktoré sa najviac priblížilo konkurentom výškou investícií do IT 4,22% HDP.

Výrazné rozdiely boli zaznamenané aj v poskytovaní služieb občanom prostredníctvom internetu. Kým v Dánsku sú všetky základné služby prístupné on-line, vo Veľkej Británii a Nemecku je to už len 26 až 30% služieb. Slovenská republika nepatrí v tejto oblasti medzi najprogresívnejšie krajiny. Z novoprijatých členských krajín EU dosahuje v tejto oblasti vynikajúce výsledky Estónsko a Slovinsko. Napríklad percento obyvateľov využívajúcich tieto služby je v krajinách EU-15 21%, v Estónsku je to až 61%.

Informačné a komunikačné technológie taktiež zohrávajú kľúčovú úlohu v raste inovácií a tvoria chrbtovú kosť znalostnej ekonomiky. Intenzívnejšie využívanie informačných a komunikačných technológií či už v štátnom, alebo súkromnom sektore výrazne ovplyvňuje rast produktivity. V moderných ekonomikách tento nárast predstavuje až 50%.

Oproti USA EU-25 zaostáva hlavne vo využívaní IKT v oblasti služieb, dopravy a financií. [5]

Záver

Väčšina správ zaoberajúcich sa výsledkami päťročnej implementácie Lisabonskej stratégie sa zhoduje v tom, že je potrebné zvýšiť úsilie pri zavádzaní reforiem, v opačnom prípade nebude väčšina cieľov splnená. V správach sa tiež uvádza, že nie všetky krajiny pristupujú rovnako zodpovedne k napĺňaniu týchto cieľov, a preto je aj jedným z odporúčaní zriadiť pri jednotlivých vládach „pána, alebo pani Lisabon“ zodpovednú za monitorovanie napĺňania cieľov stratégie. Aj keď Slovenská republika má „Národnú Lisabonskú stratégiu“, až konkrétne opatrenia a kroky ukážu, či naozaj povedie k naplneniu európskej Lisabonskej stratégie.

Zoznam bibliografických odkazov:

- [1] *Presidency Conclusions*. Lisabonský európsky koncil, 23. a 24. Marec 2000, Press Release Library, European Commission.
- [2] Dostupné na internete <:www.vlada.gov.sk.>
- [3] MURRAY, A., WANLIN, A. *The Lisbon scorecard V*. Centre for European Reform. London: UK, 2005.
- [4] KOK, W. *Facing the challenge, the Lisbon strategy for growth and employment*. Európska komisia, 2004.
- [5] *Working together for growth and jobs a new start for the Lisbon strategy*. Commission of the European Communities. Brusel, 2005.
- [6] Dostupné na internete <www.statistics.sk.>
- [7] ČERNÁ, E. , JAKÁBOVÁ, M. Eurofondy. In *Projektový manažment a jeho využitie v praxi, metódy a nástroje. Medzinárodný seminár*. Bratislava: STU, 2004, ISBN 80-227-2055-0, s. 69.